

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

ІСТОРІЯ КІНО І ТЕЛЕБАЧЕННЯ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації

Спеціальність “Народна художня творчість”
Спеціалізація “Кіно-, фото-, відеосправа”

Київ – 2006

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

ІСТОРІЯ КІНО І ТЕЛЕБАЧЕННЯ

Програма для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Народна художня творчість”

Спеціалізація
“Кіно-, фото-, відеосправа”

Київ 2006

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

ІСТОРІЯ КІНО І ТЕЛЕБАЧЕННЯ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I–II рівнів акредитації. – Київ: “Фірма “ІНКІОС”, 2006 – 12 ст.

Укладач	З. Л. Нікітіна – викладач Тульчинського училища культури
Рецензенти:	Н. М. Тимошкіна – викладач вищої категорії Житомирського училища культури і мистецтв ім. І. Огієнка І. В. Марилова – викладач вищої категорії Львівського державного училища культури і мистецтв
Відповідальний за випуск	Т. Ф. Стронько
Редактор	Л. В. Московченко

© Нікітіна З. Л., 2006
© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв, 2006

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма з дисципліни “Історія кіно і телебачення” призначена для підготовки молодших спеціалістів за кваліфікацією “Керівник аматорської кінофотовідеостудії” (спеціальність 5.020104 “Народна художня творчість”, спеціалізація “Кіно-, фото-, відеосправа”).

Програма розрахована на один рік навчання: 78 аудиторних годин, 30 годин – самостійна робота студентів.

Основна мета вивчення дисципліни – ознайомити студентів з етапами розвитку зарубіжного і вітчизняного кіномистецтва, становленням та розповсюдженням телебачення як засобу масової інформації і культурного спілкування.

Програма подає систематичний курс, що розподіляється на блоки:

- розвиток кіномистецтва зарубіжних країн;
- шляхи розвитку радянського кіномистецтва;
- історія розвитку українського кіно;
- розвиток видів і жанрів кіно;
- очерки історії розвитку телебачення.

У програму включені оглядові і монографічні теми. В оглядових темах повідомляються найбільш суттєві відомості про виникнення і розвиток кіномистецтва в цілому, історію розвитку його видів, жанрів, творчих напрямів.

Розкривається історичний процес розвитку телебачення.

У монографічних темах характеризується творчість найвидатніших кіномитців.

Програма складена з урахуванням міжпредметних зв’язків (історія мистецтв, література, світова музична література, основи режисури кіно і телебачення).

Розподіл навчальних годин орієнтовний. Не виходячи за межі загальної кількості годин на дисципліну, викладач може змінювати кількість навчальних годин на ту чи іншу тему, визначати теми для самостійної роботи студентів.

№	Назва розділу і теми	Кількість год.	Години для са-мост. вивчення
I СЕМЕСТР			
1.	I. Вступ. Кіно та його взаємозв'язок із суміжними мистецтвами.	4	
2.	II. Виникнення і розвиток кіномистецтва. Передісторія кіно.	2	
3.	III. Атракційний (ярмарковий) період розвитку кіно як видовища. Творчий портрет. Ж. Мельєс – творець кінематографічного видовища.	4	
4.	IV. Становлення кіно як мистецтва в 20-х роках ХХ ст. Німецька школа. Напрями розвитку французького кіно. Американська кінематографія “епохи джазу”. Голлівуд. Кіно в інших країнах Заходу. Творчий портрет. Видатний художник екрана Ч. Чаплін.	4	2
5.	V. Звукове кіномистецтво 30–40-х років. Дискусії і суперечки навколо Великого Німого. Панорама звукового зарубіжного кіно. (Кіно Німеччини. Розквіт англійського кіно. Західноєвропейський авангардизм). Творчі портрети.	6	
6.	Рене Клер – художник-новатор. Марсель Марсо. Біп, або відродження пантоміми. Уолт Дісней – майстер мальованого фільму.	2	2 2
VI. Із історії зарубіжного кіномистецтва другої половини ХХ ст.			
7.	1. Розвиток кіномистецтва 50–80-х років. Кінематографічні острови світу. Кіно Японії. Творчі портрети.	6	2
8.	Фільми Ф. Фелліні і Л. Вісконті – скарбниця світового кіномистецтва: Зірки італійського кіно А. Маньяні і Д. Мазіна Марлен Дітріх – “жива легенда кіно” “Система зірок” Голлівуду і Мерилін Монро.	2	2 2 2
9.	2. Сучасний кінематограф. Кіно різних широт. Проблеми і тенденції.	4	

10.	Підсумкове заняття.	2	
Всього за семестр		36	14
II СЕМЕСТР			
11.	Шляхи розвитку радянського кіномистецтва. Становлення кіно як мистецтва. Звукове кіно 30–40-х років. Кіномистецтво повоєнних років. Творчі портрети.	6	
12.	С. Ейзенштейн і В. Пудовкін – видатні діячі кінематографії. Творчі пошуки Е. Габриловича і С. Юткевича Кольори майстерності (творчість С. Герасимова і Г. Козінцева) Актор, режисер, сценарист В. Шукшин	2	2 2 2
13.	Новаторство С. Урусевського в мистецтві оператора	2	
14.	VIII. Історія розвитку українського кіно. 1. Українське кіно в системі радянського кіномистецтва. Основний напрям розвитку.	2	
15.	2. Значення діяльності О. Довженка у зростанні української кінематографії.	2	
16.	3. Школа “поетичного кіно” серед інших напрямів.	2	
17.	4. Українське кіно і тоталітаризм. Творчі портрети.	2	
18.	С. Параджанов – “трагічна квітка на нашому українському ґрунті” (І. Драч) Іван Миколайчук – лицар кіно Творчість кінорежисера Ю. Ілленка Кращі фільми Л. Осики Леонід Биков “...якого любили всі”	2	2 2 2 2
19.	Семінарське заняття: Майстри. Фільми. Долі.	2	
20.	IX. З історії розвитку видів і жанрів кіно. 1. Хронікально-документальне і науково-популярне кіно. Творчі портрети. Майстри-документалісти Р. Кармен і Д. Вертов	2	2
21.	2. Художня кінематографія	2	
22.	3. Жанри, запозичені з музики.	2	
23.	4. Жанри, розповсюджені в зарубіжних країнах (вестерни, гангстерські фільми, фільми жажів, супергіганти тощо)	2	

24.	X. Хронологія розвитку телебачення 1. Передісторія. Народження ідей. Механічне телебачення.	2	
25.	2. Електронне чорно-біле ТБ	2	
26.	3. Електронне кольорове ТБ. Сучасні напрями розвитку.	2	
27.	XI. Кіномистецтво, телебачення і суспільство.	2	
28.	Контрольна робота.	2	
29.	Підсумкове заняття. Залік.	2	
	Всього за семестр	42	16

ЗМІСТ КУРСУ

I. Вступ. Розвиток кіно і телебачення як засобів масової комунікації. Система традиційних професійних мистецтв і техногенна культура. Синтетична природа електронного мистецтва. Кіно і зображувально-виражальні засоби літератури, театру, музики, пластичних мистецтв.

II. Виникнення і розвиток кіномистецтва. Передісторія кіно. Розвиток техніки і винайдення кінематографа. Синематограф братів Люм'єр. Періоди світового кіномистецтва.

III. Атракційний (ярмарковий) період розвитку кіно як видовища. Основні риси кінематографу ярмаркового періоду. Документально-життєподібний і умовно-видовищний напрями розвитку кінорежисури. Ж. Мельєс – творець кінематографічного видовища. Імперія “Пате” і “Фільм д’ар”. Брайтонська школа. Американське кіновиробництво. Виникнення Голлівуду. Значення діяльності Д. Гриффіта в розвитку американського кінематографа. Формування італійської школи кіно. “Д’аннунціонізм” в італійському кіно.

IV. Становлення кіно як мистецтва в 20-х роках ХХ століття.

Німецький експресіонізм. Течія “чистого кіно”. Реалістична німецька школа.

Французький кіноавангард. Напрями пошуків (імпресіоністський напрям, екстремістське кіно, сюрреалізм).

Американська кінематографія в “епоху джазу”. Основні типи картин. Асоціація продюсерів і прокатників. Система “кінозірок” в Голлівуді. Прогресивні тенденції (Е. Штрогейм, К. Відор, Ч. Чаплін).

V. Звукове кіномистецтво 30–40-х років. Дискусії і суперечки навколо Великого Німого. Звукове кіно як нова творча категорія. Форми сюжетного використання слова. Американське кіно. “Кодекс Хейса”. Провідні кінофірми. Огляд кращих фільмів (Д. Форд: “Інформатор”, О. Уеллес: “Громадянин Кейн”, В. Флемінг: “Віднесені вітром” тощо). У. Дісней – майстер мальованих фільмів.

Французьке кіно в період Народного фронту. Художник-новатор Рене Клер. Досягнення Ж. Ренуара, Ж. Віго, М. Карне у звуковому кіно. Марсель Марсо. Відродження пантоміми. Напрямок “бойового документалізму”. Утвердження “Групи тридцяти”.

Видатні майстри англійського кіно (А. Хічкок, Е. Асквіт, О. Корда). Англійська документалістика (Д. Грірсон, Пол Рота, Й. Івенс та ін).

Німецький кінематограф під знаком свастики.

Розвиток кінопромисловості Японії.

VI. З історії західного кіномистецтва другої половини ХХ ст.

Розвиток кіномистецтва 50–80-х років. Кінематограф США. Провідні американські кінокомпанії. Масова голлівудська кінопродукція. “Система зірок” Голлівуду і Мерилін Монро. Реалістичні тенденції у творчості видатних кінорежисерів (С. Поллак, П. Мазурський, Х. Ешбі тощо).

Італійське кіно. Злет неореалізму. “Політичне кіно”. Жанр соціальної комедії. Майстри, фільми, долі (творчі портрети Ф. Фелліні, Л. Вісконті, П. Джермі, М. Антоніоні, В. де Сіка). Зірки італійського кіно А. Маньяні і Д. Мазіна.

Кіномистецтво Франції. Виникнення і занепад “нової хвилі” (Ж.-Л. Годар, К. Шаброль, А. Варда та ін.). Реалістична і гуманістична традиції французького кінематографа (Клод Соте, І. Буассе, Б. Поль, А. Кайят, Б. Таверньє).

Кіно Німеччини. Провідні студії ФРН. Студія “Дефа” (НДР). Реалістичні тенденції. Течія “молодого кіно” (В. Герцог, А. Клюге, Ф. Шлендорф, Р. М. Фассбіндер тощо). Марлен Дітріх – “жива легенда кіно”.

Кінематографічні острови світу. Кіно Японії. Загальна характеристика японського кінематографа. Прогресивні діячі кіномистецтва (К. Кіносіта, А. Куросава, К. Сіндо).

Досягнення кіномитців Польщі, Болгарії, Угорщини.

Сучасний кінематограф різних широт. Проблеми і тенденції в кіномистецтві на межі ХХ–ХХІ ст. (огляд матеріалів періодичних видань).

VII. Шляхи розвитку радянського кіномистецтва. Досягнення дореволюційного кіномистецтва. Психологічний і живописно-монтажний напрями. В. Гардін, Я. Протазанов, Є. Бауер.

Основний зміст, головні герої радянських фільмів 20-х років. Художні напрями 20-х років (психологічний, поетико-документальний, ексцентричний). Новатори-шукачі С. Ейзенштейн, В. Пудовкін. Творчі пошуки Є. Габриловича і С. Юткевича. Класичні радянські фільми німого періоду.

Теоретичний маніфест “Будущее звуковой фильмы. Заявка” (С. Ейзенштейн, В. Пудовкін, Г. Олександров).

Тематика кіномистецтва 30-х років. Утвердження кіно як синтетичного аудіовізуального мистецтва. Огляд кращих фільмів 30–40-х років.

Розширення тематичного діапазону в повоєнні роки. Технічні досягнення у розвитку кіно (досконально кольорове, широкоекранне, панорамне), їх роль у наближенні мистецтва кіно до реальності.

Стильова та жанрова різноманітність кіномистецтва другої половини ХХ ст. Стильові манери (психологічна, напружено драматична, епіко-романтична, документальна). Художні напрями (оповідально-психологічний, лірико-поетичний, героїко-романтичний).

Кращі фільми кіностудій республік СРСР.

Творчі портрети

Кольори майстерності (творчість М. Ромма, Р. Кармена).

Актор, режисер, сценарист В. Шукшин.

Новаторство С. Урусевського в мистецтві оператора.

VIII. Історія розвитку українського кіно.

Внесок українських дослідників у розвиток техніки і винайдення кінематографа як апарата. Піонери українського кіно (О. Олексієнко, Д. Сахненко, В. Суков-Верещагін). Українське кіно в системі радянського кіномистецтва.

Значення діяльності О. Довженка у становленні вітчизняної і світової кінематографії.

Тематика кіномистецтва 20-х років.

Звукове кіно 30–40-х років. Відтворення характеру людини – головна мистецька проблема.

Етапні кінокартини в документальному кіно 30–40-х років.

Художні пошуки, спрямовані на розширення тематики, жанрове багатство і стильове збагачення в кіномистецтві повоєнних років.

Школа “поетичного кіно” серед інших напрямів. Принципи нової поетики. Риси поетики у фільмі С. Параджанова “Тіні забутих предків”.

Українське кіно і тоталітаризм. Арештовані фільми України. Заборона на пряму поетичного кіно.

Творчі портрети

С. Параджанов – “трагічна квітка на нашому українському ґрунті” (І. Драч).

Іван Миколайчук – лицар кіно.

Відчуття правди в фільмах Л. Осики (“Камінний хрест”, “Захар Беркут” тощо).

Леонід Биков, “...якого любили всі”.

IX. Із історії розвитку видів і жанрів кіно

Еволюція системи жанрів і видів кіно. Документальне кіно. Характерні особливості хроніки (актуальність, оперативність, безпосередність добору і фіксації матеріалу та ін.).

Поняття “документальне кіно”. Образне узагальнення суті відображених подій. Продуманість сценарію. Видові, спортивні стрічки, кінопортрети, фільми-кореспонденції, фільми-подорожі, фільми-огляди тощо. Кінопубліцистика як різновид документального кіно.

Д. Вертов – засновник документального кіно, поетичного документального фільму. Видатні документалісти (Е. Шуб, М. Ромм, Р. Кармен тощо).

Основні види наукового кіно: науково-популярні, науково-дослідницькі, науково-пропагандистські, навчальні фільми. Жанрова система науково-популярного кіно (очерк-портрет, кінорепортаж, наукова фантастика, біографічний фільм та ін.).

Художня кінематографія

Ігрові фільми. Витоки та розвиток жанрів художнього ігрового кіно. Зв'язок жанрів з темою, типом композиції, об'ємом, сюжетобудуванням. Жанри, запозичені з літератури. Епічні фільми (кіноепопея, кінороман, кіноповість, кінопритчі). Драматичний жанр (різновиди кінодрами, трагедія, комедія, трагікомедія, трагіфарс, ексцентрична комедія тощо).

Жанри, запозичені з музики (кіноопери, кінооперети, кінобалети, кіносимфонії, кіноревю, мюзикл).

Жанри, тематичні групи фільмів, що виникли і широко розповсюджені в західних країнах (вестерни, гангстерські стрічки, фільми жаків, самурайська драма, “пеплуми”).

Мультиплікаційне кіно. Основні види мультиплікації. Майстри мистецтва мультиплікації (Й. Трнка, Л. Рейнігер, В. Дісней, Ф. Хитрук, І. Иванов-Вано тощо).

Х. Хронологія розвитку телебачення

Телебачення – важливий фактор соціального, політичного і культурного життя суспільства. Передісторія виникнення телебачення. Народження ідей. Механічне телебачення.

Ера високоякісного електронного телебачення. Внесок видатних вчених в розвиток телевізійної електронної техніки (Ф. Фарнсуорт, М. фон Арденне, О. Лур'є, П. Шмаков, П. Тимофеев тощо).

Телебачення в роки Другої світової війни.

Відродження телебачення в повоєнні роки. Народження космічного телебачення. Кольорова палітра ТБ. Сучасні напрями розвитку ТБ. Розвиток телевізійних жанрів. Сучасні телевізійні програми, телекомпанії і канали.

XI. Кіномистецтво, телебачення і суспільство. Взаємовідносини кіно, телебачення і життя суспільства. Психофізіологічні вікові особливості глядачів. Протисторова реакційних та прогресивних явищ і

тенденцій в сучасному кінематографі, телебаченні. Міжнародні кінофестивалі. Почесні нагороди.

ЗАЛІК

Основні вимоги до знань студентів.

Студенти повинні знати:

- основні етапи розвитку світового кіномистецтва, телебачення;
- принципи використання кінематографом художнього досвіду і традицій інших видів мистецтв;
- найістотніші відомості про творчість видатних діячів екранного мистецтва;
- характерні особливості індивідуального стилю митців екрана;
- суттєві ознаки понять: реалізм, романтизм, авангардизм, види і жанри кінематографа;
- особливі риси, які відрізняють телемистецтво від кіномистецтва.

Література

1. *Александров Г. В.* Эпоха и кино. – 2е изд., доп. – М.: Политиздат, 1983
2. *Ждан В. Н.* Эстетика фильма. – М.: Искусство, 1982
3. *Западный кинематограф: проблемы и тенденции.* – М.: Знание, 1988
4. *Искусство и школа: Кн. Для учителя / Сост. А. К. Василевский.* – М.: Просвещение, 1981
5. *Кино.* Энциклопедический словарь. – М., 1987
6. *Мистецтво екрана.* Академія наук України. – К., 1976
7. *Нечай О. Ф.* Основы киноискусства. – М.: Просвещение, 1989
8. *Поетичне кіно: заборонена школа.* – К.: Артк, 2001
9. *Теплиц Е.* История киноискусства. – М.: Прогресс, 1971
10. *Урвалов В. А.* Очерки истории телевидения. – М.: Наука, 1990
11. *Эйзенштейн С. М.* Избранные произведения. В 6-ти т. – М., 1967–1971

Навчальне видання

ІСТОРІЯ КІНО І ТЕЛЕБАЧЕННЯ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Укладач З. Л. Нікітіна

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 0,68. Наклад 100 прим.

Видавництво “Фірма “ІНКОС”
14116, м. Київ, вул. Маршала Рибалка, 10/8;
Тел./факс: (044) 206-47-29, 206-47-21
E-mail: inkos@carrier.kiev.ua,
inkos@ln.kiev.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів
видавничої продукції № 2006 від 04.11.2004 р.